

Sprawozdanie z kieleckiej konferencji

W dniach 17-18 września 2010 roku na Uniwersytecie Humanistyczno-Przyrodniczym Jana Kochanowskiego w Kielcach odbyła się dwudniowa ogólnopolska konferencja pt. *Współczesna edukacja estetyczna. Teoria i praktyka*.

Konferencję zorganizowano w celu przeanalizowania aktualnej sytuacji dotyczącej edukacji estetycznej oraz podjęcia refleksji i szerokiej dyskusji nad rolą sztuki w zmieniającej się cywilizacji. W założeniach organizatorów zagadnienia te planowano ukazać w kontekście teoretycznym i praktycznym. Spotkania w sekcjach muzyków i plastyków ulokowano na trzech płaszczyznach, które obejmowały: rozważania teoretyczne, warsztaty twórcze dla nauczycieli tych specjalności oraz przeznaczone dla wszystkich prezentacje artystyczne.

Rozważania teoretyczne miały uwzględniać problemy współczesnej funkcji sztuk plastycznych i muzycznych, a także ich rolę w całym cyklu kształcenia estetycznego, w różnych grupach wiekowych, przygotowującego dzieci i młodzież do roli aktywnych jej odbiorców i twórców. Wskazano na potrzebę ujęcia w wystąpieniach i dyskusjach także problemów dydaktyki i teorii z zakresu edukacji artystycznej oraz pedagogiki kultury. Na poziomie akademickim w edukacji plastycznej i muzycznej zwrócono uwagę na potrzebę dyskusji nad innowacjami w zakresie treści i metod nauczania, a także na konieczność zmierzenia się z wyzwaniami stojącymi przed kształceniem akademickim w przyszłości.

W kręgu teoretyków sztuki, krytyków artystycznych, filozofów, socjologów i artystów planowano dyskusję panelową nad istotą współczesnego dzieła sztuki, rolą krytyki artystycznej i możliwościami jej wpływu na kształtowanie świadomości estetycznej w procesie szeroko pojętej edukacji.

Odbywające się w pierwszym dniu obrad warsztaty twórcze dla nauczycieli plastyki obejmowały: ceramikę, grafikę, malarstwo i rysunek, zaś dla nauczycieli muzyki zagadnienia: emisji głosu, prowadzenia zespołów wokalnych, aktywnego słuchania muzyki i ekspresji muzyczno-ruchowej. Ich rozszerzeniem była nauka piosenek ze śpiewnika *Łączy nas śpiew*, którą prowadziła mgr Magdalena Mrózek wraz ze swoim chórem, włączając wszystkich uczestników konferencji do aktywnego uczestnictwa w śpiewie.

W ramach prezentacji artystycznych uczestnicy konferencji mieli możliwość obejrzenia wystawy malarstwa pochodzącego ze studenckiego pleneru *Święty Krzyż – 2008*, którą prowadziła prof. UJK Małgorzata Bielecka oraz wystawy grafiki *Signum*, pod kierunkiem dr Teresy Ślusarek, a także wysłuchanie koncertu w wykonaniu pianisty prof. UJK Marka Mizery oraz wspomnianego już chóru „Portamento” pod dyrekcją mgr Magdaleny Mrózek.

Określone w tytule konferencji i sprecyzowane w jej założeniach programowych zagadnienia zostały podjęte w różnym stopniu przez referentów.

Pierwszą część sesji plenarnej zdominowała tematyka teoretyczna w interesującej nas dziedzinie muzyki. Otworzyło ją wystąpienie prof. dr hab. Marii Przychodzińskiej, w którym podjęte zostały dwa kluczowe dla edukacji zagadnienia. Pierwsze dotyczyło tradycyjnych wartości: piękna i ekspresji we współczesnej rzeczywistości kulturowej i ich miejsca w edukacji, drugie ukazywało: aktywność, wiedzę, przeżycie, rozumienie muzyki jako podstawowe i niezwykle istotne obszary dla powszechnej edukacji muzycznej widziane w aspekcie teoretycznym i praktycznym. Mimo że nie są to zagadnienia nowe, co podkreślała autorka wystąpienia, wskazują na potrzebę nowego widzenia tej problematyki w kontekście powszechnie aprobowanego w kręgach nieprofesjonalnych odwrotu od tradycyjnego pojęcia muzyki, aktywności, piękna, wartości. Zwróciła też uwagę na stale aktualne obiektywne wartości sztuki, które cechuje: doskonałość formy dzieła i jego wykonania, odkrywczość, indywidualność, doniosłość przesłania, szczerłość, prawda ekspresji. Zdaniem prof. Przychodzińskiej ujęciu tych obiektywnych wartości artystycznych towarzyszy ze strony odbiorcy subiektywne odczucie wzruszenia, skupienia, chęci bliższego poznania, podziwu dla doskonałości, a także wzbogacania własnej tożsamości. Reakcje te wpływają na rozwijanie osobowości w sferze etycznej, poznawczej i emocjonalnej jednostki i są niezbędne w procesie edukacji estetycznej. Dlatego pewna, skądinąd pozytywna, swoboda i wolność w tworzeniu programów nauczania i metod przez samych nauczycieli, przy równoczesnym ograniczeniu czasu i środków na edukację oraz ograniczeniu wymogów profesjonalnego przygotowania nauczycieli muzyki, zdaniem autorki, prowadzić może do dowolności w doborze treści nauczania, a nawet braku odpowiedzialności za nie, spleceni ich i zmniejszeniu i tak już nikłej szansy na rozwijanie kultury muzycznej dzieci i młodzieży.

Skupiając się na problemie słuchania muzyki, prof. M. Przychodzińska podkreśliła, że niezaprzeczalnie wartościowe spontaniczne przeżywanie muzyki należy w procesie edukacji poszerzać o „estetyczne przeżycie rozumiejące”, wymagające pewnego wysiłku poznawczego. Wnikanie słuchacza w różne warstwy formy dźwiękowej utworu w procesie edukacji jest podstawowym motywem przekraczania tego, co dane z natury, jest ideą jego wzbogacania i rozwoju. Właśnie ta idea dotyczyć powinna edukacji, jeśli ma ona mieć wartość w kształceniu ogólnym i ma stanowić proces dojrzewania wrażliwości.

„Edukacja muzyczna na edukacyjnym rozdrożu” to temat wystąpienia prof. dr hab. Barbary Smoleńskiej, które było w sensie treściowym kontynuacją poprzedniego. Zdaniem tej autorki „muzyczna kultura masowa w swej wszechobecności i zachowaniach jednoznacznie domaga się wyłączności i jest z natury nietolerancyjna wobec innych, wyższych form muzyki, a jej promotorzy i apologety starają się, by zdominowała ona także świadomość młodzieży w szkole”. Ukazując zasięg i siłę oddziaływania muzyki popularnej na młodzież, jej miejsce w mediach, agresywną reklamę, a nawet poparcie ze strony niektórych pedagogów, wyraziła niepokój o los wysokiej kultury w dramatycznym pytaniu: czy będą jeszcze inteligentne domy, gdzie znajdzie się właściwe miejsce dla wielkich dzieł literatury, malarstwa, zrozumienie dla wartościowej muzyki. Patrząc na te zjawiska z perspektywy edukacji, autorka podkreśliła, że nauczyciel, kompetentny muzyk ma nie tylko prawo, ale też obowiązek wskazywania zarówno przykładów oryginalnych, jak i demaskowania kiczu na gruncie różnych rodzajów muzyki, dlatego jego rola jest niezwykle trudna i odpowiedzialna.

Druga część obrad plenarnych odznaczała się większą różnorodnością tematów i szerszym ich zakresem treściowym. W tej części jako pierwsza prof. UKW dr hab. Elżbieta Szubertowska przedstawiła wyniki swoich badań, osadzając je na podstawach historyczno-teoretycznych. Zwróciła uwagę na rolę nauczycieli w procesie zbliżania uczniów do rozumienia i odczuwania wartości w dziele sztuki. Wyniki badań przedstawionych przez referującą ukazywały poziom studiujących nauczycieli, także kandydatów na ten kierunek studiów, w zakresie znajomości literatury muzycznej i przygotowania do jej odbioru. Odwołując się do swojej długoletniej praktyki w kształceniu nauczycieli muzyki, wskazała na brak umiejętności wypowiedzania się studiującej na tym kierunku młodzieży na temat muzyki w ogóle, w tym również preferowanej przez nią muzyki młodzieżowej i umiejętności krytycznej oceny jej wartości artystycznej. W konkluzji wyłoniła szereg wniosków z własnych badań i praktyki pedagogicznej ukazujących trudności i ograniczenia w kształceniu nauczycieli muzyki, które w ogólnym zarysie korespondują z wypowiedziami prof. M. Przychodzińskiej i prof. B. Smoleńskiej-Zielińskiej.

Wystąpienie prof. Romana Gruczy koncentrowało się wokół własnego chóru, jego tworzenia, trudności, problemów wychowawczych i roli dyrygenta w osiągnięciu sukcesów.

Prof. UJK dr hab. Wiktor Łyjak w swoim referacie ukazał szereg faktów historycznych popartych wyciągami z akt, a dotyczących „miłości władz i osobistości” porozbiorowej Polski do sztuki. Wskazał je jako dowody świadczące o ich zatroskaniu i odpowiedzialności za poziom szeroko rozumianej edukacji muzycznej ówczesnego społeczeństwa. W konkluzji autor wystąpienia niechlubnie ocenił współczesne elity rządzące, obarczając je winą za liczne zaniedbania w dziedzinie edukacji artystycznej w naszym kraju.

Obrady w sekcji rozpoczęło ponowne wystąpienie prof. Romana Gruczy, który zapoznał zebranych z interesującym śpiewnikiem dla gimnazjum pt. *Łączy nas śpiew* autorstwa Joanny Szejnbis-Zdyb. W wystąpieniach pozostałych referentów dominowała problematyka badawcza. Niemal wszystkie wypowiedzi dotyczyły diagnozy sytuacji w zakresie edukacji estetycznej w powszechnym szkolnictwie w różnych regionach Polski (Świętokrzyskie, Kujawsko-Pomorskie, Podkarpackie), środowiskach lokalnych (miasta, wsie) i na różnych poziomach nauczania (uczniowie szkoły podstawowej, gimnazjum, szkoły ponadgimnazjalne), a także nauczycieli muzyki i plastyki uczących w tych szkołach. Aż trzy referaty omawiały edukację estetyczną w regionie świętokrzyskim. Dr Ewa Parkita zwracała uwagę na trudności w realizacji programu przedmiotów artystycznych w badanych szkołach, m.in. wynikające z zatrudnienia często niekompetentnych nauczycieli do ich realizacji, a także niechęci podejmowania przez nich zajęć pozalekcyjnych. Kolejne dwa wystąpienia, będące relacją z szerzej zakrojonych badań prowadzonych w regionie świętokrzyskim w latach 2005-2010, dotyczyły sytuacji muzyki (dr Joanna Szejnbis-Zdyb) oraz plastyki (dr Katarzyna Ziółowicz). Badania te pozwoliły uzyskać dane charakteryzujące nauczycieli tych przedmiotów oraz poznać ich opinie na temat Nowej Podstawy Programowej czy podręczników, a także uzdolnień kierunkowych podległych im uczniów. Zdaniem dr J. Szejnbis-Zdyb wyraźnie często stwierdzany niski poziom uzdolnień muzycznych badanych aktualnie uczniów jest wynikiem zaniedbań edukacyjnych, w tym zwłaszcza braku wykwalifikowanych specjalistów do prowadzenia zajęć umuzykalniających wśród najmłodszych w początkowym okresie ich kształcenia. Również dr K. Ziółowicz uznała ograniczoną liczbę godzin plastyki za powód obniżonej sprawności manualnej uczniów, wynikający z braku dostatecznej ilości ćwiczeń manualnych tak ważnych w tym działaniu.

Dr Beata Bonna przeprowadziła diagnozę poziomu zdolności muzycznych, umiejętności percepcyjnych i wiedzy muzycznej uczniów w klasach III oraz porównała uzyskane przez nich wyniki testów z oceną nauczycieli. Chodziło o sprawdzenie, w jakim stopniu nauczyciele potrafią ocenić zdolności i osiągnięcia uczniów. Okazało się, że w blisko 50% nie stwierdzono trafności między oceną nauczycieli a wynikami testu zdolności oraz w około 40% również zaistniała niezgodność między wynikiem testu osiągnięć a autorskim – nauczycielskim narzędziem pomiaru. W konkluzji autorka uznała za sensowne stosowanie przez nauczycieli w celach diagnostycznych gotowych testów oraz tworzenie własnych narzędzi badawczych dla zwiększenia efektywności nauczania.

Badania dr Iwony Bodziak, dotyczące wpływu różnych środowisk (rodziny, szkoły, rówieśników, mediów) na zainteresowania muzyczne młodzieży z sanoczkich gimnazjów, potwierdziły wyniki wcześniejszych badań prowadzonych w innych regionach – o znikomym wpływie szkoły w tym zakresie, niechęci lub roszczeniach uczniów wobec przedmiotu, braku zainteresowania wiedzą o mu-

zyce przekazywaną w szkole, a także artystycznymi zajęciami pozalekcyjnymi, preferowaniu muzyki młodzieżowej i czerpaniu o niej wiedzy z mediów i środowiska rówieśniczego.

Analiza danych pochodzących z badań i wypowiedzi prelegentów uczestniczących w konferencji, a także prowadzonych dyskusji pozwala na wysunięcie kilku wniosków. Wszyscy referenci domagali się:

- zwiększenia liczby godzin muzyki w szkole podstawowej;
- przywrócenia muzyki w gimnazjum i na poziomie ponadgimnazjalnym;
- przywrócenia specjalistów uczących muzyki w klasach I-III;
- lepszego wyposażenia pracowni muzycznych w instrumenty, dobry sprzęt audiowizualny, płyty i inne pomoce naukowe;
- umożliwienia uczniom (zwłaszcza z małych miejscowości) uczestniczenia w koncertach;
- zwiększenia wymagań związanych z kształceniem nauczycieli w zakresie umiejętności wartościowania muzyki.